

ποιήσουμε αυτό και εκλογικεύσουμε την πορεία μας κυρίως στα εθνικά μας θέματα, είμαι βέβαιος ότι η αρνητική εικόνα θα διαλυθεί και αντίθετα θα αποκτήσουμε το ηθικό κύρος που χρειάζεται για να επισημαίνει κανείς πειστικότερα τα ρατσιστικά φαινόμενα που απαντούν στον κόσμο μας.

Ευτύχης Μπιτσάκης: *Το Αυγό του φιδιού*

Ο τίτλος του σημερινού σημειώματος δεν είναι ούτε πρωτότυπος, ούτε νέος. Ανήκει –ως γνωστόν– στον Μπέργκμαν. Εντούτοις χαρακτηρίζει ένα παλαιό φαινόμενο που επανεμφανίστηκε με νέους όρους. Πρόκειται για την άνοδο των ακροδεξιών και νεο-φασιστικών κινημάτων στην Ευρώπη.

Ας αρχίσουμε από την Ιταλία. Η λεγόμενη Δεξιά Συμμαχία (η Φόρτσα Ιτάλια του Μπερλουσκόνι, ή αυτονομιστική Λίγκα του Βορρά του Μπόσι και οι νεοφασίστες της Εθνικής Συμμαχίας του Φίνι) κέρδισε άνετα τις πρόσφατες εκλογές. Ήδη, παρά τις εσωτερικές διαφωνίες της, η ακροδεξιά ετοιμάζεται να σχηματίσει κυβέρνηση, να εκλέξει Πρόεδρο της Βουλής και της Γερουσίας. Ταυτόχρονα οι νεοφασίστες τριζούν τα δόντια τους: Ζητούν επαναδιαπραγμάτευση των συνόρων με την Κροατία και Σλοβενία, η κυρία Πιβέτι (προοριζόμενη για Πρόεδρος της Βουλής) εξυμνεί το φασισμό, ενώ το μεγάλο κεφάλαιο ετοιμάζεται για το μεγάλο φαγοπότι των ιδιωτικοποιήσεων.

Που οφείλεται η στροφή της ιταλικής κοινωνίας προς τα δεξιά; (Διότι η Δεξιά δεν ψηφίστηκε μόνον από τα προνομιούχα στρώματα: Η εργατική τάξη του Βορρά ψήφισε σε μεγάλο ποσοστό τη Λίγκα, ενώ μεγάλα τμήματά της στο Νότο, και ειδικά η νεολαία, ψήφισαν νεοφασίστες). Γράφεται συχνά ότι τα ΜΜΕ ήταν ο νικητής των εκλογών, ότι τώρα τα ΜΜΕ είναι η πραγματική εξουσία, κ.τ.λ. Αλλά τα ΜΜΕ υπάρχουν χωρίς κοινωνικό αντίκρουσμα; Και δεν εκφράζουν συγκεκριμένες οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις; Η θεωρία της "μεντιοκρατίας" απολυτοποιεί ένα γεγονός: ότι τα σύγχρονα ΜΜΕ απέκτησαν μια τεράστια ιδεολογική δύναμη. Ταυτόχρονα λησμονεί την σύμφυση των ΜΜΕ με το μεγάλο κεφάλαιο. Ότι τα ΜΜΕ είναι σήμερα η κύρια ιδεολογικο-πολιτική έκφραση των συμφερόντων του μεγάλου κεφαλαίου. Ότι πολιτικοί και δημοσιογραφικά συγκροτήματα έχουν μετατραπεί σε άμεσους διαχειριστές των συμφερόντων του μεγάλου κεφαλαίου.

Η νίκη της ακροδεξιάς δεν εξηγείται με βάση το ρόλο των ΜΜΕ. Η δεξιά μετατόπιση είναι αποτέλεσμα της κρίσης της ιταλικής κοινωνίας και της αδυναμίας των παραδοσιακών πολιτικών κομμάτων να διαμορφώσουν μια πειστική στρατηγική εξόδου από την κρίση. Μεταπολεμικά η Ιταλία γνώρισε μια γρήγορη οικονομική ανάπτυξη η οποία γέννησε νέες αντιθέσεις. Η αναρχική δυναμική της έκανε ακόμη οξύτερη την αντίθεση του βιομηχανικού Βορρά με τον καθυστερη-

μένο Νότο. (Ο Ιταλικός Βορράς έχει ένα από τα υψηλότερα κατα κεφαλήν εισοδήματα σε σχέση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες και περίπου διπλάσιο από το αντίστοιχο του Νότου). Η βιομηχανική ανάπτυξη και οι νέες τεχνολογίες εξάλλου επιτάχυναν τη διαδικασία συγκεντροποίησης, και οδήγησαν σε μια διαρκώς αυξανόμενη ανεργία και περιθωριοποίηση ενός τμήματος του πληθυσμού. Συνολικά, όξυναν τις κοινωνικές αντιθέσεις και τροφοδότησαν τη μόνιμη κρίση της μεταπολεμικής Ιταλικής κοινωνίας.

Η κρίση του πολιτικού συστήματος της Ιταλίας είναι συνέπεια και αντανάκλαση της κρίσης του μεταπολεμικού Ιταλικού καπιταλισμού. Τα παραδοσιακά αστικά κόμματα έγιναν αναξιοπίστα στη συνείδηση των μαζών εξαιτίας της ανικανότητάς τους ν' αντιμετωπίσουν τα οξυμένα κοινωνικά προβλήματα και εξαιτίας των αλλεπάλληλων οικονομικών και άλλων σκανδάλων. Ο καταποντισμός του Κέντρου (Χριστιανοδημοκρατών, Λαϊκού Κόμματος, Συμφώνου για την Ιταλία) ήταν προβλέψιμος και αναπόφευκτος.

Ποιές δυνάμεις θα μπορούσαν να βγάλουν από την κρίση την Ιταλική κοινωνία; Προφανώς όχι οι διαχειριστές της κρίσης, αλλά η Αριστερά. Ποιά Αριστερά; Παλαιότερα, το πανίσχυρο τότε Κ.Κ.Ι. αυτοδιορίστηκε δύναμη για τη διαχείριση της κρίσης, δηλαδή απροσδόκητος σύμμαχος του καπιταλισμού. Αποπροσανατολισμένο στρατηγικά χάρη στους "ιστορικούς συμβιβασμούς", τα διάφορα "μπλόκ" κ.τ.λ. συνέβαλε στον αποπροσανατολισμό της εργατικής τάξης, έχασε την εργατική τάξη και δεν κέρδισε τα περίφημα νέα στρώματα. Το κόμμα του Οκέτο προχώρησε παραπέρα με συνέπεια στο δρόμο του "συμβιβασμού", προσπαθώντας να εμφανισθεί ως ο καλύτερος διαχειριστής του Ιταλικού καπιταλισμού. Ηγεμονική δύναμη της συνασπισμένης Αριστεράς, επέβαλε ένα πρόγραμμα που δεν ικανοποιούσε κανένα. Ενώ δεν έπειθε την εργατική τάξη και δεν χάρασε μια στρατηγική εξόδου από την κρίση, ταυτόχρονα δεν διέλυε του φόβους των μικροαστικών στρωμάτων και άλλων δυνάμει ψηφοφόρων του.

Η κρίση της Ιταλικής κοινωνίας θα μπορούσε να ξεπεραστεί μόνο με μια ριζική στροφή προς τα Αριστερά. Η Αριστερά όμως αποδείχτηκε ανίκανη να παίξει τον ιστορικό της ρόλο. Το ιδεολογικό κενό και ο αποπροσανατολισμός των λαϊκών στρωμάτων ήταν το πρόσφορο έδαφος για τις "ανανεωτικές" ιδέες της Δεξιάς και των νεοφασιστών. Σε περιόδους κρίσης (ας θυμηθούμε τη δεκαετία του '30) οι παραδοσιακές αστικές πολιτικές δυνάμεις συνθλίβονται. Και τότε ανοίγονται δύο δρόμοι: της επανάστασης ή του φασισμού. Η Ιταλική Αριστερά δεν μπόρεσε με τις διασπάσεις, τις αντιφάσεις, και το συντηρητισμό της να συνεχίσει τις λαϊκές δυνάμεις. Είχε συνελπώς έλθει η ώρα της ακροδεξιάς και του Νεοφασισμού.

Δεν είναι λοιπόν η "γοητεία" του Μπερλουσκόνι και η παντοδυναμία των ΜΜΕ που έδωσαν τη νίκη στις ακροδεξιές δυνάμεις. Αναμφισβήτητα τα ΜΜΕ έχουν μια ιδεολογική δύναμη πρωτοφανή στην Ιστορία. Είναι πανίσχυρος παράγων πλαστής συνείδησης, αποχαύνωσης, εμφύτευσης των μικροαστικών αξιών

στο πνεύμα των λαϊκών μαζών. Τα ΜΜΕ συνδέονται οργανικά με το κεφάλαιο. Είναι τα ίδια κεφαλαιοκρατικές επιχειρήσεις. Συχνά δεν είναι παρά ένας από τους τομείς συγκροτημάτων με πολλαπλές επιχειρηματικές δραστηριότητες. Όχι τυχαία συνεπώς αποτελούν το ισχυρότερο ιδεολογικό όπλο της αστικής τάξης και το μεγαλύτερο κίνδυνο για το εργατικό κίνημα. Αλλά η αύξηση της επιρροής τους είναι ανάλογη με την ιδεολογική ανεπάρκεια της Αριστεράς.

Στην Ιταλία η ακροδεξιά και οι φασίστες βρίσκονται ήδη νόμιμα στην εξουσία. Στη Γαλλία και στη Γερμανία ανεβαίνουν τα νεοφασιστικά, εθνικιστικά και ρατσιστικά κινήματα. Οι άνεργοι της Ευρώπης βλέπουν ως εχθρούς τους προλετάριους-μετανάστες. Από την ξеноφοβία ως το ρατσισμό και το νεοφασισμό χρειάζεται ένα μόνο βήμα. Η "Ενωμένη Ευρώπη" ζεσταίνει το αυγό του φιδιού. Αλλά ο νεοφασισμός δεν αποτελεί μονόδρομο. Παρά την πρακτική ως τώρα αποτυχία τους, οι ιδέες του σοσιαλισμού γοητεύουν και θα γοητεύουν τους εργαζόμενους. Παρά την αποτυχία, η Οκτωβριανή Επανάσταση αποτελεί όχι μόνον αντικείμενο νοσταλγίας αλλά και ελπίδας. Αλλά αυτό δεν φτάνει· χρειάζεται να οργανώσουμε την αντίσταση.

Γιώργος Τριμπέρης: *Πανεπιστήμιο και Κοινωνία*

Η λειτουργία του Πανεπιστημίου τα τελευταία 40-50 χρόνια άλλαξε προοδευτικά με συνεχώς αυξανόμενους ρυθμούς. Σ' αυτή τη διαδικασία το Πανεπιστήμιο υπήρξε περισσότερο αντικείμενο, παρά υποκείμενο μιάς προγραμματισμένης κοινωνικής εξέλιξης.

Στην προηγούμενη φάση του το Πανεπιστήμιο είχε ως βασική λειτουργία να εξασφαλίσει στους λαμπρούς γιούς - και σε μικρότερο βαθμό και στις κόρες - της άρχουσας τάξης, την κατάλληλη κλασική παιδεία για να διευθύνουν αποτελεσματικά τη βιομηχανία, το στρατό, τον κρατικό μηχανισμό. Ο ρόλος της πανεπιστημιακής διδασκαλίας συνίστατο ουσιαστικά στο να μεταδώσει μία μεθοδική σκέψη, να αναπτύξει τις προσωπικές πνευματικές ικανότητες, να θεμελιώσει την κοινή ταξική πολιτιστική βάση. Η ειδικευμένη επαγγελματική μόρφωση ήταν δευτερεύον στοιχείο. Ακόμα και στις φυσικές επιστήμες επικρατούσε γενικά η καθαρή θεωρία. Το μονοπώλιο της γνώσης το κατείχε η άρχουσα τάξη.

Με την πάροδο του χρόνου η καπιταλιστική ανάπτυξη δημιούργησε ανάγκες για βασικές αλλαγές.

Από τη μία μεριά η ανάγκη για ειδικευμένη εργατική δύναμη, τεχνικά καταρτισμένη για τη βιομηχανία και τον διαρκώς διογκούμενο κρατικό μηχανι-

---

Ο Γ. Τριμπέρης είναι φυσικός, Επίκουρος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών.